

Dossier 4.2: Armoede op het West-Europese platteland in de vroegmoderne tijd

(hoofdstuk 4, MvdH)

In Holland woonden de meeste mensen in een stad, maar in de andere gewesten van Nederland en buiten de Republiek werkten de meeste mensen in de landbouw. Op het platteland werd het risico van arbeid bepaald door seizoensveranderingen; tijdens een groot aantal maanden van het jaar (in Nederland tussen november en januari) was er bijna geen werk te vinden en bestond er een grote kans op armoede. Er is veel minder bekend over de manier waarop landarbeiders, knechten van boeren, en kleine keuterboertjes omgingen met de wisselende vraag naar arbeid. De meeste gegevens zijn dan ook gebaseerd op wat historici weten over de negentiende eeuw. Hoe vingen bewoners van het platteland het tekort aan de vraag naar arbeid op? Er bleken twee veel voorkomende manieren te bestaan:

1. *Trek naar de stad*

In de meest welvarende gebieden binnen West-Europa, zoals Holland, bestond er een grote vraag naar arbeidskrachten die inderdaad tijdelijk werk vonden in de kustgebieden. Bijvoorbeeld in de haringvisserij, de Oostzeevaart, de turfgraverij, de droogmakerijen, het graven van trekvaarten en het werk aan uitbreiding van de steden.

2. *Combinatie van werkzaamheden*

De meeste mensen hadden verschillende baantjes. Ze combineerden verschillende banen in de haringvisserij en koopvaardij en wisselde per seizoen werkzaamheden af. Sommigen zochten werk op de schepen van de VOC, de WIC, de Europese koopvaardij (waaronder ook walvisvaart of haringvangst).

In beide gevallen was de factor migratie van groot belang; de wisselende werkzaamheden konden vooral uitgevoerd worden doordat er tijdelijk naar een andere regio werd gemigreerd. Uit Duitsland kwamen tijdens de Gouden Eeuw veel arbeidskrachten naar Nederlanden voor seizoensgebonden trekarbeit. De klassieke studie hierover is Jan Lucassen, *Migrant labour in Europe 1600-1900. The drift to the North Sea* (Londen 1987). Zijn artikel in het *Tijdschrift voor sociale geschiedenis* 8 (1982) 327-358, 'Beschouwingen over seizoensgebonden trekarbeit naar het westen van Nederland, ca. 1700 – ca. 1800', geeft een reeks handzame schema's.